



Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
NILS WAHL
prezentate la 16 ianuarie 2018¹

Cauza C-483/16

Zsolt Sziber
împotriva
ERSTE Bank Hungary Zrt

[cerere de decizie preliminară formulată de Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta – Capitală, Ungaria)]

„Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Contracte de credit încheiate într-o monedă străină – Reglementare națională care adaugă cerințe procedurale în cazul invocării caracterului abuziv al clauzelor din contractele încheiate cu consumatorii”

1. În speță este vorba despre o nouă cauză în contextul numărului mare de contracte de credit pentru consumatori încheiate într-o monedă străină, contractate în ultimii ani în unele state membre, printre care se află și Ungaria.
2. În esență, această cauză vine în continuarea Hotărârii Curții din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (denumită în continuare „Hotărârea Kásler”) ². Instanța de trimitere solicită Curții în special să stabilească dacă reglementarea națională adoptată de autoritățile maghiare în urma pronunțării Hotărârii Kásler este compatibilă cu Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii ³.

I. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

3. Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.”

¹ Limba originală: engleza.

² C-26/13, EU:C:2014:282. Pentru alte cauze care au vizat contractele de credit pentru consumatori în monedă străină, a se vedea Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127), și Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții (C-186/16, EU:C:2017:703). A se vedea de asemenea Concluziile noastre prezentate în cauza Gavrilescu (C-627/15, EU:C:2017:690).

³ Directiva Consiliului din 5 aprilie 1993 (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

B. Dreptul maghiar

1. Legea nr. IV din 1959 privind Codul civil

4. Articolul 239/A alineatul 1 din A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Legea nr. IV din 1959 privind Codul civil) – în vigoare până la 14 martie 2014 – prevedea următoarele:

„Părțile pot introduce o acțiune în constatarea nulității contractului sau a uneia dintre clauzele acestuia (nulitate parțială), fără a fi necesar să solicite de asemenea aplicarea consecințelor nulității.”

2. Legea nr. V din 2013 privind Codul civil

5. Articolul 6:108 din A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Legea nr. V din 2013 privind Codul civil) – în vigoare de la 15 martie 2014 – prevede:

„1. Niciun drept nu se poate întemeia pe un contract nul și nu se poate solicita executarea unui astfel de contract. Instanța stabilește, pe baza unei cereri formulate în acest sens de una dintre părți, celelalte consecințe juridice ale nulității, în conformitate cu dispozițiile privind prescripția și uzucapiunea.

2. Părțile pot introduce o acțiune în constatarea nulității contractului, fără a fi necesar să solicite de asemenea aplicarea consecințelor nulității.

3. Instanța se poate pronunța cu privire la consecințele juridice ale nulității chiar și fără să țină seama de cererea părților, dar nu poate adopta o soluție față de care cele două părți se opun.”

3. Legea DH 1

6. Articolul 1 alineatul 1 din A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (Legea nr. XXXVIII din 2014 de reglementare a aspectelor specifice privind decizia pronunțată de Curtea Supremă pentru unificarea jurisprudenței în materia contractelor de împrumut încheiate de instituțiile de credit cu consumatorii, denumită în continuare „Legea DH 1”) prevede:

„Prezenta lege se aplică contractelor de împrumut încheiate cu consumatorii între 1 mai 2004 și data intrării în vigoare a prezentei legi. În sensul prezentei legi, noțiunea «contract de împrumut încheiat cu consumatorii» se referă la orice contract de împrumut sau de credit în orice monedă străină (raportat la sau exprimat într-o monedă străină și rambursat în forinți maghiari) sau în forinți maghiari ori la orice contract de leasing financiar, încheiat între o instituție financiară și un consumator, în cazul în care acesta cuprinde clauze contractuale standard sau o clauză contractuală care nu a fost negociată individual, care conține o clauză prevăzută la articolul 3 alineatul 1 sau la articolul 4 alineatul 1.”

7. Potrivit articolului 3 din aceeași lege:

„1. În contractele de împrumut încheiate cu consumatorii, sunt nule acele clauze – cu excepția clauzelor contractuale care au fost negociate în mod individual – în temeiul cărora instituția de credit decide să aplice cursul de cumpărare pentru acordarea cuantumului finanțării pentru achiziționarea bunului care face obiectul împrumutului sau al leasingului, iar pentru rambursarea datoriei, să aplice cursul de vânzare sau un alt curs de schimb decât cel stabilit în vederea acordării împrumutului.

2. În locul clauzei nule la care se face referire la alineatul 1 [...] se aplică, atât în ceea ce privește acordarea împrumutului, cât și rambursarea sa (inclusiv plata ratelor și a tuturor costurilor, taxelor și comisioanelor stabilite în valută), cursul de schimb oficial stabilit de [Banca Națională a Ungariei] pentru valuta corespunzătoare.”

8. Articolul 4 din Legea DH 1 prevede:

„1. În ceea ce privește contractele de împrumut încheiate cu consumatorii care prevăd posibilitatea efectuării unei modificări unilaterale a contractului, sunt considerate abuzive clauzele – cu excepția celor care au fost negociate în mod individual – care permit majorarea unilaterală a dobânzilor, a costurilor și a comisioanelor. [...]

2. Clauza contractuală menționată la alineatul 1 este nulă dacă instituția de credit nu a solicitat inițierea unui proces civil, în termenul prevăzut la articolul 8 alineatul 1, sau dacă instanța a respins acțiunea sau a închis cauza, cu excepția situației în care, în ceea ce privește clauza contractuală, poate fi inițiată procedura prevăzută la articolul 6 alineatul 2, dar nu a fost inițiată sau, dacă a fost inițiată, instanța nu a constatat nulitatea clauzei contractuale în conformitate cu alineatul 2a.

2a. Clauza contractuală menționată la alineatul 1 este nulă în cazul în care instanța a constatat nulitatea sa în temeiul legii speciale în materia lichidării conturilor în cadrul unei proceduri inițiate în interes public de autoritatea de supraveghere.

3. În cazurile menționate la alineatele 2 și 2a, instituția de credit efectuează o lichidare a conturilor cu consumatorul în conformitate cu dispozițiile legii speciale.”

4. *Legea DH 2*

9. Articolul 37 din A [Kúriának a] pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (Legea nr. XL din 2014 privind normele referitoare la lichidarea conturilor, la care face referire Legea nr. XXXVIII din 2014 de reglementare a aspectelor specifice privind decizia [Curtii Supreme] pentru unificarea jurisprudenței în materia contractelor de împrumut încheiate de instituțiile de credit cu consumatorii și alte dispoziții, denumită în continuare „Legea DH 2”) prevede:

„1. În ceea ce privește contractele care intră sub incidența prezentei legi, părțile pot solicita instanței să constate nulitatea contractului sau a anumitor clauze contractuale (denumită în continuare «nulitate parțială») – indiferent de cauzele care stau la baza nulității respective – numai dacă solicită de asemenea să se stabilească consecințele juridice ale nulității (și anume constatarea validității contractului sau a producerii efectelor până la pronunțarea deciziei). În lipsa unei astfel de cereri – și după ce părții i s-a acordat posibilitatea de a remedia deficiențele fără a-i da curs –, cererea va fi respinsă ca inadmisibilă, fără a se putea examina cauza pe fond. În cazul în care părțile solicită să se stabilească consecințele juridice ale nulității totale sau parțiale, acestea trebuie să menționeze de asemenea ce consecință juridică doresc să aplice instanța. În ceea ce privește aplicarea consecințelor juridice, părțile trebuie să formuleze o cerere expresă și determinată din punct de vedere valoric, care să includă și lichidarea conturilor efectuată între acestea.

2. Ținând seama de prevederile alineatului 1, în ceea ce privește contractele care intră sub incidența prezentei legi, trebuie să se constate inadmisibilitatea cererii, fără citarea părților, sau să se închidă cauza în procedurile pendinte privind constatarea nulității totale sau parțiale a contractului în temeiul articolului 239/A alineatul 1 din [Codul civil din 1959] sau al articolului 6:108 alineatul 2 din [Codul civil din 2013], cu condiția respectării cerințelor prevăzute de prezenta lege. Nu se va putea constata inadmisibilitatea cererii fără citarea părților și nu se va putea închide cauza dacă partea respectivă a

formulat o altă cerere în aceeași procedură, în plus față de cererea de constatare a nulității totale sau parțiale a contractului; în acest caz, se consideră că partea nu își menține cererea prin care solicită constatarea nulității. Astfel se va proceda și în cazul procedurilor repuse pe rol după încetarea suspendării.

3. În cazul în care cererea nu poate fi declarată inadmisibilă fără citarea părților într-o procedură în curs, cauza trebuie închisă dacă partea respectivă nu solicită, prin cererea sa introductivă (sau, după caz, prin cererea reconvențională), în termen de 30 de zile de la notificarea cererii de către instanță în vederea remedierii deficiențelor, să se stabilească consecințele juridice ale nulității totale sau parțiale a contractului și dacă nu precizează ce consecințe juridice să se aplice. Cauza nu poate fi închisă dacă partea respectivă a formulat o altă cerere în aceeași procedură, în plus față de cererea de constatare a nulității totale sau parțiale a contractului; în acest caz, se consideră că partea nu își menține cererea prin care solicită constatarea nulității.”

10. În conformitate cu articolul 37/A din această lege, „pentru a stabili consecințele juridice ale nulității, instanța, aplicând dispozițiile privind lichidarea conturilor prevăzute de prezenta lege – pe baza datelor referitoare la lichidarea verificată a conturilor, în conformitate cu articolul 38 alineatul 6 –, stabilește obligațiile de plată ale părților”.

11. Conform articolului 38 alineatul 6 din Legea DH 2, lichidarea conturilor se consideră verificată dacă:

- „a) în termenul prevăzut de prezenta lege, consumatorul nu a notificat instituției de credit lichidarea conturilor efectuată sau nu a formulat o plângere prin care să invoce că instituția de credit nu a efectuat respectiva lichidare a conturilor;
- b) în termenul prevăzut de prezenta lege, consumatorul nu a inițiat o procedură la Pénzügyi Békéltető Testület (Comisia maghiară de arbitraj financiar);
- c) în termenul prevăzut de prezenta lege, consumatorul sau instituția de credit nu a inițiat procedura necontencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul 1 sau procedura contencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul 2 din prezenta lege;
- d) decizia prin care s-a încheiat procedura necontencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul 1 sau procedura contencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul 2, inițiată de consumator sau de instituția de credit, a rămas definitivă.”

5. Legea DH 3

12. În conformitate cu articolul 3 alineatul 1 din Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (Legea nr. LXXVII din 2014 de reglementare a anumitor chestiuni privind modificarea valutei în care sunt exprimate contractele de împrumut încheiate cu consumatorii și legislația privind dobânzile, denumită în continuare „Legea DH 3”), „contractele de împrumut încheiate cu consumatorii se modifică în temeiul prezentei legi conform dispozițiilor acesteia”.

13. Potrivit articolului 10 din aceeași lege:

„În ceea ce privește contractele de credit ipotecar în valută și contractele de credit ipotecar exprimate în valută încheiate cu consumatorii, instituția financiară creditoare are obligația ca, în termenul pe care îl are la dispoziție pentru executarea obligației de lichidare a conturilor în temeiul [Legii DH 2], să convertească într-un împrumut în forinți datoria restantă în temeiul unui contract de credit ipotecar în valută sau al unui contract de credit ipotecar exprimat în valută încheiat cu un consumator ori

datoria totală care rezultă din respectivul contract (inclusiv dobânzile, taxele, comisioanele și costurile percepute în valută), stabilite pe baza lichidării conturilor în conformitate cu [Legea DH 2]. Pentru efectuarea acestei conversii, se aplică cursul de schimb cel mai favorabil consumatorului la data de referință, dintre următoarele două:

- a) media dintre cursurile de schimb ale valutei în cauză, stabilite în mod oficial de Banca Națională a Ungariei în perioada 16 iunie 2014-7 noiembrie 2014 sau
- b) cursul de schimb al valutei în cauză stabilit în mod oficial de Banca Națională a Ungariei la 7 noiembrie 2014.”

14. Articolul 15/A din aceeași lege prevede:

„1. În ceea ce privește procedurile în curs de soluționare, care au fost inițiate în vederea constatării nulității totale (sau a nulității parțiale) a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator sau în vederea stabilirii consecințelor juridice ale nulității, dispozițiile privind conversia în forinți din prezenta lege trebuie să se aplice și cuantumului datoriei consumatorului care rezultă dintr-un contract de împrumut în valută sau dintr-un contract de împrumut exprimat în valută și care este stabilită pe baza lichidării conturilor efectuate în conformitate cu [Legea DH 2].

2. Suma rambursată de consumator până la data pronunțării deciziei se deduce din cuantumul datoriei acestuia, stabilită în forinți la data de referință pentru efectuarea lichidării conturilor.

3. În cazul în care se constată validitatea contractului de împrumut încheiat cu consumatorul, trebuie să se stabilească, potrivit dispozițiilor prezentei legi, drepturile și obligațiile contractuale specifice ale părților care rezultă din lichidarea conturilor efectuată în conformitate cu [Legea DH 2].”

II. Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

15. La data de 7 mai 2008, domnul Zsolt Sziber și doamna Mónika Szeder, în calitate de debitori, au încheiat cu ERSTE Bank Hungary Zrt. (denumită în continuare „ERSTE Bank”) un contract de împrumut exprimat în franci elvețieni, dar care a fost acordat și trebuia rambursat în forinți maghiari, precum și un contract de ipotecă, anexă la contractul de împrumut. Contractul de împrumut prevedea că pentru calcularea ratelor de rambursare a împrumutului era aplicabil cursul de schimb la vânzare al băncii, în timp ce suma avansată era convertită în forinți maghiari la cursul de schimb la cumpărare al băncii. De asemenea, contractul prevedea dreptul instituției de credit de a modifica unilateral contractul (prin majorarea dobânzii, a comisioanelor și a costurilor).

16. Considerând că acest contract este nelegal, domnul Sziber a formulat o acțiune la Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta – Capitală, Ungaria). În cererea sa, modificată ulterior, domnul Sziber a invocat, în primul rând, că acest contract este nul în totalitate pentru mai multe motive: (i) întrucât nu menționează valoarea ratelor, în special valoarea capitalului și a dobânzilor, astfel încât obligația contractuală este imposibil de executat; (ii) întrucât nu se poate plăti o sumă în valută într-un cont de împrumut în forinți maghiari; (iii) întrucât cursul de schimb aplicabil conversiei în valută nu este stabilit în mod clar în contract; (iv) întrucât instituția de credit nu a efectuat o evaluare responsabilă a împrumutului în raport cu solvabilitatea debitorului ținând seama între altele de riscul cursului de schimb și (v) întrucât consumatorul nu putea aprecia întinderea riscului pe care îl implică cursul de schimb pe baza unor informații neclare și neinteligibile care i-au fost furnizate.

17. În subsidiar, domnul Sziber a solicitat să se constate că numai unele dintre clauzele contractuale erau abuzive și, implicit, nule. În special, acesta a susținut că clauza de la punctul VII.2 din contract era abuzivă în măsura în care consumatorul, căruia i s-au furnizat informații neclare și neinteligibile, nu putea aprecia pe deplin întinderea riscului pe care îl implică cursul de schimb. Clauza prevăzută la

punctul VIII.13 din contract era, în opinia sa, abuzivă deoarece informațiile oficiale furnizate de bancă au devenit parte integrantă din contract, acordând astfel băncii dreptul de a adăuga la contract astfel încât s-a creat un dezechilibru între drepturile și obligațiile părților. Potrivit domnului Sziber, clauzele prevăzute la punctele II.1 (calculul ratelor în conformitate cu informațiile oficiale furnizate de bancă), III.2 (rata dobânzii și gradul de variabilitate al acesteia) și III.3 (dreptul de a majora dobânzile) din contract sunt abuzive și, prin urmare, nule.

18. În această privință, domnul Sziber a susținut că nu a fost în măsură să evalueze întinderea riscului prezentat de rata de schimb. În plus, a susținut că acest caracter abuziv al clauzelor în ceea ce privește (i) calcularea ratelor în conformitate cu informațiile oficiale furnizate de instituția de credit, (ii) rata dobânzii și gradul de variabilitate al acesteia, precum și (iii) dreptul de a majora dobânzile atrage nulitatea acestor clauze.

19. În cursul procedurii însă, unele dintre legile naționale aplicabile au fost modificate și s-au introdus norme suplimentare. Într-adevăr, un număr mare de acțiuni – similare sau echivalente cu cele introduse de domnul Sziber – au fost introduse la instanțele maghiare. La data de 16 iunie 2014, luând în considerare Hotărârea Curții Kásler⁴, Kúria (Curtea Supremă, Ungaria) a statuat că anumite clauze contractuale din contractele de credit pentru consumatori erau abuzive. Cu toate acestea, Kúria (Curtea Supremă) nu a declarat nulitatea acestor contracte, statuând că anumite clauze ar putea fi modificate. În special, aceasta a decis că cursul de cumpărare și cursul de vânzare aplicate ca rate de conversie în contractele de împrumut în monedă străină au trebuit să fie înlocuite de cursul de schimb valutar oficial anunțat de Banca Națională a Ungariei. Sumele plătite anterior în exces de consumator trebuiau rambursate de instituția de credit⁵.

20. Având în vedere că încheierea contractelor de împrumut într-o monedă străină constituia o practică obișnuită, legiuitorul maghiar a decis să codifice jurisprudența Kúria (Curții Supreme) și a adoptat norme procedurale specifice pentru a aborda consecințele acestei jurisprudențe. În special, s-au adoptat legile DH 1, DH 2 și DH 3, prezentate la punctele 6-14 de mai sus (denumite în continuare „reglementarea națională în discuție”).

21. Având în vedere noul cadru juridic, instanța de trimitere a apreciat că, în prezenta cauză, aplicarea cursului de schimb la vânzare al ERSTE Bank pentru conversia ratelor periodice și dreptul băncii de a modifica unilateral contractul erau lipsite de validitate. În consecință, sumele plătite de domnul Sziber către ERSTE Bank în aplicarea acestor clauze au fost plătite în mod nejustificat și trebuiau să fie rambursate. În plus, dat fiind că domnul Sziber avea cereri suplimentare, instanța de trimitere l-a invitat să își modifice cererea în conformitate cu dispozițiile articolului 37 din Legea DH 2. Cu toate acestea, domnul Sziber nu a reacționat la această solicitare.

22. Întrucât domnul Sziber nu și-a modificat cererea, Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta – Capitală) a considerat că se află în imposibilitate de a se pronunța cu privire la celelalte aspecte de fond ale cauzei. În conformitate cu articolul 37 din Legea DH 2, cauza ar fi trebuit să fie închisă. Cu toate acestea, având îndoieli cu privire la interpretarea corectă a unor dispoziții ale dreptului Uniunii și cu privire la compatibilitatea anumitor reglementări naționale cu dispozițiile menționate, această instanță a decis, prin ordonanța din 29 august 2016, să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Următoarele dispoziții ale dreptului Uniunii, și anume [articolul 169 TFUE], articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [(denumită în continuare «carta»)] [...], articolul 7 alineatele (1) și (2) din [Directiva 93/13] coroborat cu articolul 8 din aceeași directivă, precum și

4 Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

5 Decizia 2/2014. PJE, *Magyar Közlöny* 2014, nr. 91.

considerentul (47) al Directivei 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului trebuie interpretate

în sensul că se opun unei reglementări naționale (și aplicării acesteia) care stabilește condiții suplimentare în detrimentul părții din procedură (reclamant sau pârât) care, în perioada 1 mai 2004-26 iulie 2014, în calitate de consumator, a încheiat un contract de împrumut în care era inclusă o clauză abuzivă ce permitea majorarea unilaterală a dobânzilor, a costurilor sau a comisioanelor ori stipula o diferență între cursul de cumpărare și cel de vânzare,

ca urmare a faptului că, în conformitate cu aceste condiții suplimentare, pentru a putea invoca în fața instanțelor drepturile care decurg din nulitatea respectivelor contracte încheiate cu consumatorii și în special pentru ca instanța să poată soluționa pe fond cauza, este obligatorie depunerea unui act procesual civil cu un anumit conținut (în principal, o cerere introductivă, o cerere de modificare a cererii introductive sau o excepție privind nulitatea invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori o cerere de modificare a acestei excepții, o cerere reconvențională a pârâtului sau o cerere de modificare a acestei cereri reconvenționale),

în timp ce cealaltă parte din procedură care nu a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator sau care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un alt contract de împrumut decât cel menționat anterior nu trebuie să prezinte un astfel de act cu un anumit conținut?

2) Atât în cazul unui răspuns afirmativ al Curții, cât și în cazul unui răspuns negativ la prima întrebare preliminară, care este formulată în termeni mai generali decât această a doua întrebare preliminară, dispozițiile dreptului Uniunii menționate în cuprinsul primei întrebări trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării în cazul părții din procedură care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul primei întrebări preliminare a următoarelor condiții suplimentare obligatorii:

a) în cadrul procedurii judiciare, cererea introductivă, cererea de modificare a cererii introductive sau excepția nulității invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori cererea de modificare a acestei excepții, cererea reconvențională a pârâtului sau cererea de modificare a acestei cereri reconvenționale pe care trebuie să o depună partea din procedură (reclamant sau pârât) care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul primei întrebări preliminare este admisibilă – cu alte cuvinte, poate fi examinată pe fond – numai dacă prin actul respectiv,

partea din procedură solicită instanței nu doar să constate nulitatea totală sau parțială a contractului de împrumut încheiat cu consumatorii în sensul primei întrebări preliminare, ci și să aplice consecințele juridice ale nulității totale,

în condițiile în care cealaltă parte din procedură care nu a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator sau care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un alt contract de împrumut decât cel menționat anterior nu trebuie să depună un astfel de act cu un anumit conținut;

b) în cadrul procedurii judiciare, cererea introductivă, cererea de modificare a cererii introductive sau excepția nulității invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori cererea de modificare a acestei excepții, cererea reconvențională a pârâtului sau cererea de modificare a acestei cereri reconvenționale pe care trebuie să o depună partea din procedură (reclamant sau pârât) care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul primei întrebări preliminare este admisibilă – cu alte cuvinte, poate fi examinată pe fond – numai dacă prin actul respectiv,

pe lângă constatarea judiciară a nulității totale a contractului încheiat cu consumatorii în sensul primei întrebări preliminare, nu se solicită, dintre consecințele juridice ale nulității totale, repunerea pe cale judiciară în situația anterioară încheierii contractului,

în condițiile în care cealaltă parte din procedură care nu a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator sau care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un alt contract de împrumut decât cel menționat anterior nu trebuie să depună un astfel de act cu un anumit conținut?

- c) în cadrul procedurii judiciare, cererea introductivă, cererea de modificare a cererii introductive sau excepția nulității invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori cererea de modificare a acestei excepții, cererea reconvențională a pârâtului sau cererea de modificare a acestei cereri reconvenționale pe care trebuie să o depună partea din procedură (reclamant sau pârât) care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul primei întrebări preliminare este admisibilă – cu alte cuvinte, poate fi examinată pe fond – numai dacă în actul respectiv

figurează o lichidare a conturilor foarte complexă din punct de vedere matematic (în conformitate cu dispozițiile naționale) în legătură cu perioada cuprinsă între data începerii raportului juridic contractual și data formulării cererii, care trebuie efectuată ținând seama și de normele care reglementează conversia în forinți

și care trebuie să includă o detaliere defalcată, verificabilă din punct de vedere aritmetic, în care să se indice ratele exigibile care trebuie plătite în temeiul contractului, ratele plătite de reclamant, ratele exigibile care trebuie plătite și care sunt stabilite fără a lua în considerare clauza nulă, precum și valoarea diferenței dintre acestea, și care trebuie să menționeze, sub forma unei sume totale, valoarea creanței pe care partea din procedură care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul primei întrebări preliminare, o datorează instituției de credit sau eventuala plată excedentară,

în condițiile în care cealaltă parte din procedură care nu a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator sau care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un alt contract de împrumut decât cel menționat anterior nu trebuie să depună un astfel de act cu un anumit conținut?

- 3) Dispozițiile dreptului Uniunii enumerate în cuprinsul primei întrebări preliminare trebuie interpretate în sensul că încălcarea acestora prin impunerea condițiilor suplimentare menționate anterior (în cuprinsul primei și al celei de a doua întrebări preliminare) constituie în același timp o încălcare a articolelor 20, 21 și 47 din [cartă], având în vedere de asemenea (parțial, tot conform primei și celei de a doua întrebări preliminare) că instanțele din statele membre trebuie să aplice dreptul Uniunii în materia protecției consumatorilor inclusiv în ceea ce privește situațiile de fapt care nu au caracter transfrontalier, cu alte cuvinte, în situații pur interne, în conformitate cu Hotărârea din 5 decembrie 2000, Guimont (C-448/98, EU:C:2000:663, punctul 23), și cu Hotărârea din 10 mai 2012, Duomo Gpa și alții (C-357/10-C-359/10, EU:C:2012:283, punctul 28), precum și cu Ordonanța din 3 iulie, Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051, punctul 39), sau trebuie să se considere este vorba despre o cauză cu caracter transfrontalier pentru simplul fapt că respectivele contracte de împrumut la care se referă prima întrebare preliminară constituie «contracte de împrumut în valută»?

23. Având în vedere faptul că instanța de trimitere a declarat că se află în imposibilitatea de se pronunța din cauza lipsei de reacție a reclamantului, Curtea a întrebat dacă această cauză era încă pendinte în fața acestei instanțe. Prin scrisoarea din 27 octombrie 2016, Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta – Capitală) a răspuns afirmativ, explicând că soluția dată în cauză (examinarea fondului cauzei sau respingerea pe motive procedurale) depinde de răspunsurile pe care le va da Curtea la întrebările adresate.

24. În prezenta cauză au depus observații scrise ERSTE Bank, guvernul maghiar și Comisia. Aceste părți au prezentat de asemenea observații orale în ședința din 24 octombrie 2017.

III. Analiză

A. Competența Curții și admisibilitatea cererii

25. Înainte de a examina fondul cauzei, este necesar să se abordeze anumite aspecte legate de competență și de admisibilitate.

26. În primul rând, modul de formulare a cererii inițiale a ridicat îndoieli dacă respectiva cauză este pendinte pe rolul instanței de trimitere, o condiție imperativă în temeiul articolului 267 TFUE pentru a adresa Curții o întrebare⁶. Cu toate acestea, întrucât instanța de trimitere a precizat ulterior că această cauză este pendinte, considerăm că acest aspect nu mai ridică alte probleme.

27. Mai important este însă faptul că, în pofida observațiilor scrise prezentate Curții și a organizării unei ședințe, este încă neclar care dispoziții ale dreptului Uniunii sunt aplicabile în procedura principală.

28. În primul rând, în ceea ce privește interpretarea dispoziției tratatului privind protecția consumatorilor – în prezent articolul 169 TFUE –, trebuie subliniat că o astfel de dispoziție se adresează în principal instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii. Fără o explicație din partea instanței de trimitere cu privire la motivul pentru care și la modul în care această dispoziție se poate aplica într-o situație precum cea a domnului Sziber, nu considerăm că Curtea este în măsură să furnizeze o interpretare utilă a acesteia. În mod similar, în lipsa unei argumentații din partea instanței de trimitere cu privire la relevanța articolului 20 („Egalitatea în fața legii”), a articolului 21 („Nediscriminarea”), a articolului 38 („Protecția consumatorilor”) și a articolului 47 („Dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil”) din cartă în cauza de față, Curtea ar trebui, în opinia noastră, să se abțină de la a încerca să se pronunțe cu privire la aceste dispoziții.

29. În plus, Directiva 2008/48/CE⁷ nu este aplicabilă în procedura principală deoarece articolul 2 alineatul (2) litera (a) din această directivă prevede că ea nu se aplică contractelor de credit cu garanție ipotecară, cum este cazul contractului încheiat de domnul Sziber.

30. În sfârșit, nu este ușor să se identifice cererile întemeiate pe Directiva 93/13 – ale cărei dispoziții erau într-adevăr aplicabile *înainte* de adoptarea reglementării naționale în discuție în litigiul principal – cu privire la care, *după* ce a intrat în vigoare această reglementare (și domnul Sziber a primit în mod corespunzător lichidarea conturilor din partea băncii⁸), instanța de trimitere tot va

6 A se vedea Hotărârea din 21 aprilie 1988, Pardini (338/85, EU:C:1988:194, punctele 10 și 11). A se vedea și Concluziile noastre prezentate în cauza Gavrilăscu (C-627/15, EU:C:2017:690, în special punctele 36-40).

7 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66).

8 În conformitate cu articolul 21 alineatul 3 din Legea DH 3, instituțiile de credit trebuie să le transmită clienților lor o lichidare a conturilor până la 1 februarie 2015.

trebui să se pronunțe în cauza principală. Lipsa de reacție a domnului Sziber atunci când, după adoptarea reglementării naționale în discuție în litigiul principal, i s-a cerut de către instanța de trimitere să își modifice cererea, ridică de asemenea îndoieli în ceea ce privește subzistența oricărei cereri restante nesoluționate încă întemeiate pe pretinsul caracter abuziv al clauzelor contractuale.

31. În esență, reglementarea națională în discuție se aplică tuturor contractelor de împrumut încheiate de o instituție de credit cu un consumator între 1 mai 2004 și 26 iulie 2014, exprimate în monedă străină (contract încheiat în monedă străină sau contract exprimat în monedă străină și rambursat în forinți maghiari) sau exprimate în forinți maghiari, care include clauze declarate abuzive sau presupuse a fi abuzive. Aceste clauze sunt înlăturate (și, dacă este cazul, înlocuite cu alte clauze), iar contractele exprimate în monedă străină sunt transformate în contracte exprimate în forinți maghiari. Instituțiile de credit trebuie să transmită consumatorilor o lichidare a conturilor pentru a stabili consecințele financiare ale acestora. Sumele plătite în exces de consumatori trebuie să le fie restituite.

32. În acest context, s-ar părea că reglementarea națională în discuție a atras deja, în cazul domnului Sziber, nulitatea clauzelor contractuale pe care acesta le-a considerat abuzive. Argumentele care rămân în susținerea pretențiilor sale la instanța de trimitere par să se bazeze, în mare, pe dispoziții naționale care nu au legătură cu nicio dispoziție aplicabilă a dreptului Uniunii (inclusiv, după câte observăm, Directiva 93/13): afirmațiile referitoare la neîndeplinirea de către instituția de credit a obligației de a efectua o evaluare responsabilă a împrumutului în raport cu solvabilitatea debitorului, imposibilitatea de a plăti diferite rate din cauza faptului că sumele nu au fost indicate și imposibilitatea de a plăti o sumă în valută într-un cont de credit în forinți maghiari.

33. Pe această bază, considerăm că cererea este inadmisibilă întrucât descrierea cadrului factual și juridic nu este suficient de detaliată pentru a permite Curții să dea un răspuns util în temeiul articolului 267 TFUE.

34. Acestea fiind spuse, vom analiza totuși problemele de fond ridicate de instanța de trimitere în cazul în care Curtea nu va fi de acord cu poziția noastră cu privire la chestiunile procedurale prezentate mai sus. Ne vom concentra analiza pe compatibilitatea articolului 37 din Legea DH 2 cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, presupunând că, în pofida aplicării reglementării naționale în discuție în litigiul principal, domnul Sziber mai are în cauza principală solicitări valabile întemeiate pe această directivă.

B. Pe fond

1. Cu privire la prima și la a doua întrebare preliminară

35. Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune unor reglementări naționale care introduc cerințe precum cele prevăzute la articolul 37 din Legea DH 2 pentru acțiunile formulate de consumatorii care au încheiat într-o anumită perioadă contracte de credit care conțin clauze contractuale abuzive.

36. În primul rând, trebuie amintit că sistemul de protecție instituit prin Directiva 93/13 se bazează pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un vânzător sau furnizor în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare⁹. Referitor la o astfel de situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din această directivă prevede că o clauză abuzivă nu creează

⁹ A se vedea Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 39), și Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 44).

obligații pentru consumator. Această dispoziție trebuie considerată o normă echivalentă cu normele naționale care au caracter obligatoriu în ordinea juridică internă¹⁰. Aceasta urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real care să restabilească egalitatea dintre aceștia din urmă¹¹.

37. Date fiind caracterul și importanța interesului public prezentat de protecția consumatorilor care se găsesc într-o situație de inferioritate în raport cu vânzătorii sau cu furnizorii, Directiva 93/13 impune statelor membre, astfel cum reiese din articolul 7 alineatul (1) din aceasta coroborat cu al douăzeci și patrulea considerent al acesteia, să prevadă mijloace adecvate și eficace „pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori”¹². Cu toate acestea, în lipsa armonizării procedurilor naționale pentru asigurarea respectării drepturilor de care consumatorii beneficiază în conformitate cu Directiva 93/13, normele referitoare la admisibilitatea cererilor întemeiate pe pretinsul caracter abuziv al clauzelor cuprinse în contractele încheiate cu consumatorii reprezintă o chestiune care ține de ordinea juridică internă a fiecărui stat membru, în conformitate cu principiul autonomiei procedurale a statelor membre, cu condiția însă ca acestea să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să nu facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite consumatorilor de dreptul Uniunii (principiul efectivității)¹³.

38. În acest context, pare să fie clar că la întrebările adresate în acest caz nu se poate răspunde *in abstracto*, ci este necesară o evaluare a normelor interne relevante aprofundată și specifică împrejurărilor cauzei.

39. Aceasta este în principiu o apreciere pe care instanța națională este cea mai în măsură să o efectueze. Într-adevăr, pot exista aspecte relevante ale normelor naționale în discuție despre care Curtea nu a fost informată. În plus, interacțiunea dintre normele specifice în discuție și alte dispoziții sau principii esențiale ale statului membru în cauză poate fi de asemenea neclară Curții. Acest lucru este cu atât mai valabil într-un caz precum cel din speță, în care – în pofida observațiilor depuse de părți și a organizării unei ședințe – persistă lipsa de claritate cu privire la anumite elemente de fapt ale litigiului și la domeniul de aplicare și sensul normelor interne relevante.

40. Vom adopta totuși o poziție cu privire la îndoielile exprimate de instanța de trimitere legat de compatibilitatea cu Directiva 93/13 a unor norme precum cele în discuție în litigiul principal, pe baza interpretării pe care o propunem cu privire la cadrul factual și juridic pertinent.

41. În opinia noastră, întrebarea esențială în prezenta cauză este următoarea: normele naționale precum articolul 37 din Legea DH 2 garantează respectarea principiilor echivalenței și efectivității?

42. Instanța de trimitere atrage atenția Curții asupra unor aspecte specifice ale normelor naționale în discuție. O acțiune introdusă de consumatorul care solicită anularea clauzelor pretins abuzive, în cazul în care acțiunea privește contractele care intră sub incidența reglementării naționale în discuție, este admisibilă (sau poate continua dacă este pendinte) numai dacă reclamantul: (i) solicită instanței să aplice consecințele juridice aferente nulității contractului, (ii) solicită instanței să stabilească, printre consecințele juridice aferente nulității, validitatea sau eficiența unui contract până la data pronunțării hotărârii și (iii) depune o cerere expresă, definită din punct de vedere cantitativ, care include și lichidarea conturilor între părți (denumite în continuare, în mod colectiv, „cerințele procedurale în discuție”).

10 A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 54 și jurisprudența citată).

11 A se vedea Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 40), și Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 45).

12 Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 78).

13 A se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 46 și jurisprudența citată).

43. Instanța de trimitere subliniază că aceste condiții nu trebuie să fie îndeplinite în cadrul unei acțiuni în anulare introduse de consumatorii care acționează în afara domeniului de aplicare al normelor naționale în cauză și, pe de altă parte, poate să facă mai dificilă exercitarea de către consumatori a drepturilor lor în temeiul Directivei 93/13.

44. În acest caz, prima problemă care trebuie abordată este cea a respectării criteriului echivalenței.

a) Principiul echivalenței

45. Prin urmare, trebuie să se examineze dacă reglementarea națională în discuție *nu* este, într-o situație precum cea a domnului Sziber, *mai puțin favorabilă* decât cea aplicabilă unor acțiuni naționale similare. În opinia noastră, situația este comparabilă cu cea a unui consumator care a încheiat un contract de împrumut cu o instituție de credit și solicită anularea totală sau parțială a acestui contract pentru motive întemeiate pe alte dispoziții de drept național decât articolul 37 din Legea DH 2¹⁴ (de exemplu, norme imperative prevăzute în codul civil sau în codul comercial).

46. În cadrul unor astfel de tipuri de proceduri – reglementate, din câte înțelegem, prin articolul 239/A din vechiul Cod civil (până la 14 martie 2014) și prin articolul 6:108 din noul Cod civil (începând cu 15 martie 2014) –, cerințele procedurale în cauză nu trebuie să fie îndeplinite pentru ca acțiunea să fie considerată admisibilă (sau să se permită continuarea acțiunilor aflate pe rol în momentul intrării în vigoare a noii reglementări). În consecință, se poate afirma cu certitudine că aceste cerințe impun reclamantului un efort suplimentar în a preciza care sunt „obiectul și motivul” cererilor sale.

47. Aceasta nu înseamnă însă că nu este respectat criteriul echivalenței. Într-adevăr, ar fi o greșeală, în opinia noastră, să se examineze cerințele procedurale în discuție separat de contextul relevant, astfel cum, aparent, procedează instanța de trimitere.

48. Curtea a afirmat că, atunci când trebuie să se stabilească dacă o normă procedurală de drept național este mai puțin favorabilă decât cele care reglementează acțiuni naționale similare, trebuie să se țină seama de rolul respectivei dispoziții în cadrul procedurii în ansamblul ei, precum și de funcționarea și de particularitățile acesteia în fața diferitor instanțe naționale¹⁵.

49. Am dori să subliniem că procedurile judiciare prevăzute de reglementarea națională în discuție nu sunt în general diferite de cele prevăzute pentru situații comparabile. Legiuitorul maghiar nu a introdus pur și simplu cerințe de admisibilitate noi (și probabil mai stricte) pentru consumatorii care doresc să aibă acces la procedurile „ordinare” la instanțe: aceste cerințe au fost introduse cu scopul de a oferi accesul la proceduri noi și diferite care, în domeniile reglementate de aceste legi, înlocuiesc procedurile ordinare.

50. Aceasta înseamnă că evaluarea echivalenței normelor naționale în discuție în litigiul principal trebuie în mod necesar să ia în considerare scopul și caracteristicile esențiale ale procedurilor noi prin comparație cu procedurile naționale similare¹⁶. Abordarea corectă în speță presupune, așadar, să se examineze dacă noile proceduri (în care cerințele procedurale în litigiu constituie un aspect) *luate în ansamblu*¹⁷ oferă consumatorilor o protecție a drepturilor care le sunt conferite de Directiva 93/13 la fel de efectivă, de practică și de rapidă precum cea asigurată prin normele procedurale ordinare.

¹⁴ A se vedea Concluziile avocatului general Léger prezentate în cauza Levez (C-326/96, EU:C:1998:220, punctele 62 și 69).

¹⁵ A se vedea Hotărârea din 1 decembrie 1998, Levez (C-326/96, EU:C:1998:577, punctul 44). A se vedea de asemenea, prin analogie, Hotărârea din 5 decembrie 2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, punctul 34 și jurisprudența citată).

¹⁶ A se vedea în acest sens Hotărârea din 1 decembrie 1998, Levez (C-326/96, EU:C:1998:577, punctul 43).

¹⁷ A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2016:696, punctul 135).

51. Ținând cont de contextul în care au fost adoptate aceste dispoziții, noile proceduri par să ofere, în opinia noastră, o protecție a drepturilor, conferite consumatorilor de Directiva 93/13, care este de fapt *mai favorabilă* decât cea asigurată de normele procedurale ordinare. Motivul este acela că, așa cum se vom demonstra, aceste norme noi au combinat procedurile pe care consumatorii și instituțiile de credit ar trebui să le parcurgă în mod normal atunci când un împrumut este modificat sau anulat, astfel încât s-a simplificat și s-a accelerat soluționarea litigiilor și s-au redus costurile aferente acestora. Într-adevăr, simpla modificare sau anulare a unui contract de împrumut este adesea insuficientă pentru soluționarea unui litigiu între un consumator și o instituție de credit (așa cum ilustrează clar Hotărârea Kásler¹⁸).

52. După cum s-a menționat, prezenta cauză vine pe fondul unui număr mare de contracte de credit de consum exprimate în monedă străină care au fost în trecut încheiate în Ungaria și care au dat naștere ulterior unui număr foarte mare de acțiuni în fața instanțelor naționale. Contractele respective includ adesea anumite clauze abuzive. Legiuitorul maghiar – plecând de la principiile dezvoltate de Kúria (Curtea Supremă) în hotărârea sa din 16 iunie 2014¹⁹, care, la rândul său, a tras concluziile care se impuneau din Hotărârea Curții în cauza Kásler²⁰ – a urmărit să rezolve această situație o dată pentru totdeauna prin adoptarea legilor DH 1, DH 2 și DH 3. Instrumentul ales în acest scop urmărea să ofere consumatorilor aflați în această situație specială o modalitate mai simplă și mai rapidă de a-și apăra drepturile în fața instanțelor, respectând în același timp dreptul la apărare al instituțiilor de credit în cauză.

53. Caracterul abuziv al anumitor clauze contractuale (cele examinate de Curte în Hotărârea Kásler) a fost, prin urmare, stabilit prin lege sau prezumat prin lege, iar contractele de împrumut exprimate în valută au fost transformate în contracte exprimate în forinți maghiari. De asemenea, au fost introduse proceduri specifice pentru a determina consecințele juridice și financiare care decurg din nulitatea parțială sau totală a contractelor. În acest scop, legiuitorul a combinat, în esență, într-o singură procedură proceduri separate pe care consumatorii și instituțiile de credit ar fi trebuit în mod normal să le parcurgă: prima procedură, privind presupusul caracter abuziv al clauzelor și efectul corelativ al nulității parțiale sau totale a contractului, și a doua procedură, cu privire la consecințele financiare care derivă din nulitatea parțială sau totală a contractului.

54. Apreciem că guvernul maghiar afirmă în mod întemeiat că – prin combinarea celor două proceduri într-una singură, în care evaluarea anumitor aspecte ale litigiului (caracterul abuziv al anumitor clauze) nu este lăsată la latitudinea instanței, ci este stabilită prin lege, iar determinarea consecințelor juridice ale constatărilor instanței este simplificată (prin faptul că se solicită reclamantului să își clarifice pretențiile) – protecția drepturilor conferite consumatorilor în cauză de Directiva 93/13 este, în situațiile reglementate de noile legi, posibil mai eficientă decât protecția conferită prin normele ordinare. La nivel mai general, noile proceduri par să sporească securitatea juridică atât pentru consumatori, cât și pentru instituțiile de credit și să evite, pe cât posibil, proceduri complexe și îndelungate care ar fi putut să copleșească sistemul juridic național și să dea naștere unei jurisprudențe inconsecvente.

55. Pentru ca noile proceduri să își atingă scopul (legitim), este necesar să se solicite reclamantilor să depună un efort suplimentar pentru a clarifica ce solicită instanțelor naționale în privința unei eventuale nulități a contractului și a consecințelor juridice și financiare care decurg din nulitate. Acesta este *a fortiori* cazul având în vedere că efortul de clarificare se realizează după ce contractul de

18 Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

19 A se vedea, mai sus, nota de subsol 5.

20 Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

împrumut a fost modificat conform legii. Noile cerințe, prin urmare, ni se par a fi inerente în sistemul de protecție jurisdicțională specific instituit prin reglementarea națională în discuție²¹. Acest sistem, având în vedere împrejurările din cauzele respective, este, așadar, susceptibil să fie mai favorabil consumatorilor decât cel aplicabil în cazuri naționale comparabile.

56. Pentru aceste motive, considerăm că normele interne în discuție în litigiul principal sunt conforme cu principiul echivalenței.

b) Principiul efectivității

57. În aceste condiții, rămâne de stabilit dacă cerințele procedurale în litigiu sunt de asemenea în conformitate cu principiul efectivității.

58. Având în vedere considerațiile prezentate mai sus, aceasta pare să fie situația. Am arătat deja că reglementarea națională în discuție introduce proceduri care, date fiind împrejurările din speță, sunt susceptibile să permită o soluționare mai simplă, mai rapidă și mai puțin costisitoare a litigiilor între consumatori și instituțiile de credit.

59. În orice caz, nu prea vedem modul în care cele două cerințe menționate la punctul 42 de mai sus ar putea fi considerate ca făcând imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea de către consumatorii vizați de noile legi a drepturilor care le revin în temeiul Directivei 93/13. Efortul impus consumatorului, pe de o parte, de a solicita instanței naționale să aplice consecințele juridice aferente nulității (totale sau parțiale) a contractului și, pe de altă parte, de a solicita instanței să stabilească, printre consecințe juridice determinate de nevalabilitatea contractului, validitatea sau eficiența unui contract până la data pronunțării hotărârii pare a fi destul de modest. În opinia noastră, aceste cerințe nu fac decât să impună consumatorilor să formuleze cererile pe care le înaintează instanței într-un mod mai clar și mai explicit.

60. Astfel, ni s-ar părea că – indiferent de cadrul juridic aplicabil – un consumator care se află într-o situație precum cea a domnului Sziber va trebui, în mod necesar, la un moment dat al procedurii, să indice instanței naționale opiniile sale cu privire la consecințele juridice și financiare care decurg din nulitatea parțială sau totală a contractului de împrumut.

61. Aceleași considerații ar trebui să fie valabile, *mutatis mutandis*, în ceea ce privește a treia cerință enumerată la punctul 42 de mai sus. În temeiul cerinței respective, consumatorii trebuie să prezinte o cerere „expresă” și „definită din punct de vedere cantitativ”²². Cu alte cuvinte, aceștia trebuie să indice doar sumele pe care le consideră excedentare și trebuie să facă acest lucru în mod explicit.

62. Aceasta nu ni se pare a fi o sarcină deosebit de dificilă pentru reclamanți, în special din moment ce aceștia pot utiliza ca referință lichidarea detaliată a conturilor pe care instituția de credit o transmite tuturor consumatorilor aflați sub incidența reglementării naționale în discuție. Este evident că, dacă un consumator consideră că are pretenții suplimentare față de cele care se reflectă în lichidarea conturilor pe care a primit-o și a acceptat-o (sau care a fost declarată definitivă de o instanță națională), acesta trebuie să prezinte documentul respectiv, să explice care este opinia sa și să cuantifice noile creanțe.

²¹ A se vedea Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauzele conexe Alassini (C-317/08-C-320/08, EU:C:2009:720, punctul 44).

²² După cum au explicat în ședință guvernul maghiar și ERSTE Bank, normele detaliate privind lichidarea conturilor prevăzute de reglementarea națională în discuție se aplică numai instituțiilor de credit, iar nu și consumatorilor.

63. Având în vedere considerațiile de mai sus, apreciem că nu există niciun element în dosar care să ne determine să considerăm că noile cerințe pot în general să facă imposibilă sau excesiv de dificilă pentru consumatori exercitarea drepturilor care le sunt conferite de Directiva 93/13 în domeniul reglementat de legislația națională în cauză.

64. Desigur, nu se poate exclude că noile cerințe ar putea avea, în anumite cazuri, consecințe nefavorabile pentru consumatorii care doresc să formuleze acțiuni la instanțele naționale împotriva pretenșilor clauze abuzive incluse în contractele care intră în domeniul de aplicare al reglementării naționale în discuție și care nu sunt declarate nule sau prezumate nule de aceasta. Acesta poate fi, într-adevăr, cazul domnului Sziber: în temeiul noilor norme, lipsa sa de reacție poate conduce la respingerea acțiunii sale, în timp ce, în temeiul normelor ordinare, cauza ar fi putut să fie judecată în continuare. Cu toate acestea, faptul că anumiți consumatori, din cauza pasivității sau a lipsei lor de reacție, pot considera că noile proceduri sunt dezavantajoase nu înseamnă că principiul efectivității nu este respectat. Astfel, după cum a statuat în mod constant Curtea, necesitatea de a respecta principiul efectivității nu poate fi extinsă până la a compensa pe deplin inerția totală din partea consumatorului în cauză²³.

65. De asemenea, Curtea a statuat că normele care sunt în mod rezonabil justificate de principii, cum ar fi securitatea juridică sau buna desfășurare a procedurii, nu încalcă principiul efectivității, chiar dacă încălcarea lor poate determina respingerea, în tot sau în parte, a acțiunii intentate²⁴. Aceasta a constatat totodată că faptul că reglementarea națională a introdus unele etape suplimentare pentru accesul la instanțele sale naționale în anumite cazuri particulare nu aduce obligatoriu atingere protecției jurisdicționale efective a drepturilor persoanelor fizice. Aceasta este situația în special în cazul în care restricțiile introduse urmăresc realmente obiective de interes general și nu sunt disproporționate în acest scop²⁵.

66. Prin urmare, considerăm că, în speță, și criteriul eficacității este respectat.

67. În consecință, propunem Curții să răspundă la prima și la a doua întrebare în sensul că, în temeiul unei interpretări corecte, articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opune unei reglementări naționale care introduce cerințe precum cele prevăzute la articolul 37 din Legea DH 2 pentru acțiunile introduse de consumatorii care au încheiat într-o anumită perioadă contracte de credit care conțin clauze contractuale abuzive.

2. Cu privire la a treia întrebare

68. Prin intermediul celei de a treia și ultime întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă dispozițiile Directivei 93/13 sunt aplicabile și în situațiile în care nu există niciun element transfrontalier. În acest context, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, acel element transfrontalier ar putea consta în faptul că respectivul contract de credit a fost exprimat în monedă străină.

69. Întrebarea pare să se întemeieze pe o interpretare eronată a jurisprudenței Curții menționate în decizia de trimitere.

23 Hotărârea din 1 octombrie 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, punctele 62 și 63 și jurisprudența citată).

24 A se vedea în acest sens Hotărârea din 1 decembrie 1998, Levez (C-326/96, EU:C:1998:577, punctele 19 și 33, precum și jurisprudența citată).

25 A se vedea în acest sens Hotărârea din 18 martie 2010, Alassini și alții (C-317/08-C-320/08, EU:C:2010:146, punctele 61-66). În această privință, trebuie amintit că există legături evidente între principiul efectivității și dreptul fundamental la protecție jurisdicțională efectivă: a se vedea printre altele Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauzele conexe Alassini (C-317/08-C-320/08, EU:C:2009:720, punctul 42) și Concluziile avocatului general Jääskinen prezentate în cauza Liivimaa Lihaveis (C-562/12, EU:C:2014:155, punctul 47).

70. Este un principiu consacrat al dreptului Uniunii că dispozițiile tratatului privind libertățile fundamentale nu se aplică în „situații pur interne”²⁶. Cu toate acestea, prezenta cauză nu vizează dispozițiile tratatului referitoare la libertățile fundamentale, ci dreptul Uniunii care armonizează un anumit domeniu de drept între statele membre. În consecință, normele de drept al Uniunii în discuție se aplică indiferent de caracterul pur intern al situației în discuție în litigiul principal. Faptul că contractele de credit în discuție au fost exprimate în monedă străină este, așadar, lipsit de relevanță pentru aplicabilitatea dispozițiilor din Directiva 93/13.

71. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la a treia întrebare în sensul că dispozițiile Directivei 93/13 sunt aplicabile și în situațiile în care nu există un element transfrontalier.

IV. Concluzie

72. În concluzie, propunem Curții să declare inadmisibilă cererea formulată de Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta – Capitală, Ungaria).

73. În subsidiar, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare după cum urmează:

- „– Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii nu se opune unei reglementări naționale care introduce cerințe procedurale precum cele prevăzute la articolul 37 din Legea nr. XL din 2014 pentru acțiunile introduse de consumatorii care au încheiat într-o anumită perioadă contracte de credit care conțin clauze contractuale abuzive.
- Dispozițiile Directivei 93/13 sunt aplicabile și în situațiile în care nu există un element transfrontalier.”

²⁶ A se vedea în acest sens Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Ullens de Schooten (C-268/15, EU:C:2016:874, punctul 47 și jurisprudența citată). A se vedea și Concluziile noastre prezentate în cauza Venturini (C-159/12-C-161/12, EU:C:2013:529, punctele 26-28).